

—SİNEMASAL ŞEHİRLER—
ŞEHİRLER – TRENLER – FİLMER:
TOKYO SONATA VE ÜÇ MAYMUN ÜZERİNDEN
BİR İNCELEME

Eda Güngör Korçak

Sinema, kent yaşamını ve bireylerin bu kentsel ortamda yaşadığı yabancılaşmayı, sıkışmışlığı ve arayışları sıkça ele alır. Kentsel öğeler ise bireyin hayatındaki dinamiklerin bir yansıması olarak hikayelerde yer bulur. Mesela yalnızlık filmlerinin olmazsa olmazı “kalabalık caddede yürüyen adam” gördüğümüzde fark ederiz yalnızlığı ya da tren raylarının kenarında öylece duran bir evde hissederiz kaçıp gitme arzusunu. Lumiere Kardeşler ilk filmlerini 1895 tarihinde gösterdiklerinde treni kullanma sebepleri neydi bilinmez ama geçmişten günümüze göç-sınırlar-kaçış gibi kavramları anlatmak için genellikle başvurulan bir kent ögesidir trenler ve raylar.

Tokyo Sonata (Kiyoshi Kurosawa, 2008) ve *Üç Maymun* (Nuri Bilge Ceylan, 2008) filmlerini incelediğimizde, kent mekânının ve tren raylarının, karakterlerin hayatlarındaki içsel çatışmaları ve kaçış arzularını simgeleyen önemli unsurlar olarak kullanıldığını görürüz. İki film de farklı coğrafyalarda geçmesine rağmen, şehirde yaşayan bireylerin içsel mücadelelerini ve sıkışmışlıklarını tren metaforu üzerinden benzersiz bir sinematografik dille yansıtır.

Tokyo Sonata: Modern Şehrin Sıkışmışlığı

Kiyoshi Kurosawa'nın *Tokyo Sonata* filmi, modern Japonya'da sıradan bir ailenin ekonomik belirsizlikler ve işsizlikle yüzleşmesi üzerine kuruludur. Tokyo'nun karmaşık yapısı, filmde hem ailenin bireysel parçalanmasını simgeler hem de karakterlerin şehirdeki anonimleşen yaşamlarını gözler önüne serer.

Kiyoshi Kurosawa'nın 2008 yapımı *Tokyo Sonata*, Tokyo'da yaşayan sıradan bir ailenin çatırdayan dinamiklerini ve Japon toplumundaki ekonomik

değişimlerin bireyler üzerindeki yansımalarını derinlemesine ele alır. Ryuhei Sasaki, şirketten beklenmedik bir şekilde kovulmuş, ama bunu ailesine açıklayamayan bir babadır. İşsizliğini saklayarak her sabah işe gider gibi evden çıkarken, aslında şehrin sokaklarında dolaşıp iş aramakta veya işsizlikle başa çıkmaya çalışmaktadır. Tokyo'nun geniş ve kalabalık sokaklarında kaybolmuş gibi dolanan Ryuhei, kendisiyle birlikte ailesinin de parçalanmakta olduğunu fark eder. Bu süreçte, başkalarının gözünde güçlü bir baba figürü olarak kalmaya çalışır, ancak bu durumu gizlemek giderek daha da zorlaşır.

Ryuhei'nin oğlu Kenji ise piyano çalmak istemektedir, ancak babası bu isteğe katı bir tepki gösterir. Kenji'nin piyano tutkusu, hem bireysel bir özgürlük arayışının simgesi hem de ailedeki kuşaklar arasındaki çatışmayı derinleştiren bir unsurdur. Ryuhei'nin işsizlikle mücadelesi ve ailenin içindeki gerilim, Megumi'nin (Ryuhei'nin eşi) yaşadığı sessiz sıkışmışlıkla birleşir. Megumi, kendi hayatında tatmin bulamayan bir anne olarak, bir noktada ailesinin çatırdayan yapısından kurtulma arzusu duymaya başlar. Tüm bunlar, modern Tokyo'nun kaotik ve hızlı temposunda gelişirken, aile bireylerinin şehrin devasa yapısı içinde nasıl yabancılaştığını da gözler önüne serer.

Film boyunca, Tokyo'nun soğuk ve mesafeli kent yapısı, bireylerin içsel çatışmalarının bir metaforu olarak kullanılır. **Kurosawa**, şehrin yoğun atmosferini ve tren raylarını, aile bireylerinin şehirde nasıl hapsoldüklerini, aralarındaki bağların nasıl çözüldüğünü anlatmak için güçlü bir görsel araç olarak sunar.

Ailenin Parçalanışı ve Şehirle Olan Bağ

Tokyo Sonata filminde aile yapısının parçalanışı ve şehrin bu çözülmeye üzerindeki etkisi oldukça çarpıcı bir temadır. **Kurosawa**, Tokyo'nun geniş ve yabancılaştırıcı yapısını, ailenin dinamiklerinin yavaşça çöküşünü yansıtmak

şekilde kullanır. Ryuhei Sasaki'nin işsiz kalması, yalnızca maddi bir kriz değil, aynı zamanda aile içi iletişimin çözülüşünün de başlangıcıdır. İşini kaybetmiş bir baba olarak Ryuhei'nin kendini toplum ve ailesi karşısında başarısız hissetmesi, onu çocukları ve eşiyle arasına duvarlar örmeye iter. Ailesine karşı olan sevgisi ve sorumluluk duygusu, onu dürüstlükten uzaklaştırır; işsizliğini saklama çabası ve her gün işe gidiyormuş gibi yapması, ailesinden giderek uzaklaşmasına neden olur.

Ailenin diğer üyeleri de şehir içinde bireysel yalıtılmışlıklar yaşamaktadır. Kenji'nin piyano çalma tutkusunu, genç bir bireyin kendi kimliğini keşfetme çabasını temsil ederken, babasının beklentileri karşısında ezilir. Aile bireylerinin bireysel arayışları, Tokyo'nun katı ve soğuk yapısıyla birleştiğinde, her birini şehrin kaotik yapısı içinde kaybolan bireyler haline getirir. Megumi ise bir eş ve anne olarak kendi kimliğini bulmakta zorlanır; şehrin soğuk ve mesafeli atmosferi, onun yalnızlık ve çaresizlik hissini artırır.

Filmde tren raylarının geçtiği sahneler, aile bireylerinin hayatlarının dönüm noktalarına işaret eder. Tren yolları, bir yandan Tokyo'nun bitmek bilmeyen hareketliliğini ve şehirde yaşayan bireylerin önceden belirlenmiş bir rotaya mahkum oluşunu sembolize ederken, diğer yandan da karakterlerin duraklama veya kaçış noktalarını temsil eder. Özellikle, şehirde geçim mücadelesi verirken bireysel arzularının öncelik kazanamaması, aile içindeki duygusal bağları zayıflatan bir unsur olarak ortaya çıkar.

Kurosawa, Tokyo'nun aşırı düzenli ve mekanik yapısının, bireylerin duygusal karmaşalarıyla nasıl çeliştiğini ustaca yansıtır. Şehir, karakterlerin içsel bunalımlarını artıran bir mekan olarak görülür ve aile bireylerinin iletişimlerini tamamen koparma noktasına sürüklenmesine yol açar.

Üç Maymun: Sırlar, Suçluluk ve Demiryolu Kenarındaki Ev

Nuri Bilge Ceylan'ın *Üç Maymun* filmi, suç ve sırlar üzerine kurulu bir aile dramıdır. Film, İstanbul'un dış mahallelerinde, demir yolunun hemen yanında bir evde yaşayan bir ailenin hikayesini anlatır. Demiryolu kenarındaki bu ev, hem fiziksel hem de metaforik bir sınır görevi görür. Aile, bu sınıra hapsolmuş gibidir; şehirdeki hareketliliğe rağmen, kendi iç dünyalarında bir çıkış bulamazlar.

Siyasi bir figür olan Servet, gece vakti bir yayaya arabasıyla çarpar ve olay yerinden kaçar. Hapisten kaçınmak için, yanında çalıştığı şoför Eyüp'ten suçunu üstlenmesini ister. Eyüp, para karşılığında suçu üstlenip hapse girer. Eyüp'ün yokluğu, karısı Hacer ve oğlu İsmail üzerinde büyük bir etki yaratır. Eyüp hapisteyken, Hacer'in Servet ile yasak bir ilişkiye girmesi ve İsmail'in yaşadığı duygusal boşluk, ailenin yapısında derin çatlaklara neden olur.

Eyüp, hapisten döndüğünde, aile içinde derinleşen sırlar ve bastırılan suçluluk duyguları, onları birbirinden daha da uzaklaştırır. Her biri farklı bir kaçış arayışına girer; Eyüp olanları görmezden gelir, Hacer gizli ilişkisi ile suçluluğunu bastırmaya çalışır ve İsmail ise öfkesini çıkış yolu olarak görür. Filmde bu üç karakterin içsel çatışmaları, şehrin dışındaki yalnız evlerinde, trenlerin sesiyle daha da belirginleşir. *Üç Maymun*, aile bireylerinin kaçma arzusu ve gerçeklerden saklanma çabalarıyla şekillenen bir anlatıdır.

Demiryolu ve Kaçış Arzusu

Filmde, evin hemen yanından geçen demiryolu, karakterlerin bir türlü ulaşamadıkları özgürlüğe olan arzusunu ifade eder. Sürekli geçen trenler, hareket eden bir dünyayı temsil ederken, karakterlerin bu hareketin dışında kalmalarını ve kaçış yollarının nasıl kapandığını hissettirir. Her bir aile üyesi için demiryolu, bir

yandan onları esir tutan bir sınır çizgisi, bir yandan da ulaşılması imkansız bir kaçış umududur.

Trenlerin yarattığı ses, ailenin hapsolmuşluk duygusunu derinleştirir. Demiryolu ve trenler Eyüp, Hacer ve İsmail'in içsel sıkışmışlıklarına dair sürekli bir hatırlatma işlevi görür. Dış dünyaya açılan bir kapı gibi görünen raylar, onların aslında bu küçük dünyadan asla kaçamayacakları gerçeğini yansıtır.

Şehir ve Tren Raylarının Ortak Simgeçiliği

Tren rayları ve demiryolları sinemada ekonomik çöküş ve sosyal sınıfların sembolü olarak sıklıkla kullanılır. Bu tema, Japonya'dan Türkiye'ye uzanan kültürel çeşitlilik içinde anlam bulur ve filmlerde farklı sosyal ve ekonomik zorlukların altını çizer.

Trenler sanayileşme ve ekonomik kalkınmanın önemli bir simgesi olarak ortaya çıkmış, ancak özellikle modern sinema ve edebiyatta ekonomik zorlukları ve sosyal çöküşü yansıtan güçlü bir metafor haline gelmiştir. Demiryolu ağları, endüstri devriminin simgesi olarak, bir yandan ekonomik büyümeyi mümkün kılarken diğer yandan sosyoekonomik zorlukları ve yoksulluğu da temsil eder. Bu, özellikle kriz zamanlarında, işsizlik ve sosyal ayrışmaların gözlemlendiği toplumlarda öne çıkar.

Ekonomik zorlukların arttığı dönemlerde trenler, işçilerin ve alt sınıfların uzun mesafeler kat ederek iş aradıkları, ailelerinden uzaklaştıkları ve ekonomik sınırlılıklar yüzünden çaresiz hissettikleri bir ortamın sembolü olur. Örneğin, Japonya'da ekonomik çöküş ve işsizlik temalarını işleyen filmlerde trenler, bireylerin sıkışmışlık hislerini ve sınıf ayrımlarını öne çıkarır. *Tokyo Sonata* gibi filmlerde bu, karakterlerin tren raylarına yakın yerleşimlerde yaşamaları ve hayatlarının durağanlığını, sınırlanmışlığını anlatır.

Bu bağlamda, trenler genellikle "kaçış" arayışının bir sembolüdür. Ancak bu kaçış isteği, ekonomik ve sosyal sınırlamalar yüzünden bir türlü gerçekleşemez, karakterler rayların kenarında bir nevi 'bekleme' pozisyonunda kalır. Türkiye sinemasında da bu temanın işlendiği **Üç Maymun** filmi, raylar ve karakterler arasındaki etkileşimi kullanarak ekonomik dar boğazların insan ilişkilerini nasıl zorladığını gösterir. Bu tür filmlerde demiryolları, ekonomik bunalım ve çıkışsızlık arasında sıkışıp kalmanın sembolü olarak toplumların kırılma yapısına işaret eder.

Her iki filmde de tren rayları ve şehir mekânı, karakterlerin iç dünyalarını etkileyen dış faktörler olarak karşımıza çıkar. **Tokyo Sonata**'da Tokyo'nun devasa yapısı, ailenin ekonomik belirsizliklerle ve modern hayatın talepleriyle başa çıkma mücadelesini simgeler. Tren rayları, karakterlerin toplumsal sınırlamalara nasıl hapsedildiğini ve bu sınırlamalardan kaçmaya çalıştıklarını gösterir.

Üç Maymun'da ise tren rayları, karakterlerin yaşamlarındaki çıkışsızlık ve sırlarla dolu hayatlarına tanıklık eder. İstanbul'un dış mahallelerinde, şehrin hareketli yapısının dışında kalmış olan bu aile, trenlerin sürekli geçişiyle hayatlarındaki düzensizliği hissederek. **Ceylan** bu tren raylarını, ailenin içinde bulunduğu ruhsal durumu metaforik bir düzlemde işler.

Her iki filmde de şehir ve tren rayları, karakterlerin iç dünyalarıyla bağlantılı olarak derin semboller taşır. **Tokyo Sonata**'da şehir, karakterlerin kaybolduğu ve kimliklerini bulmaya çalıştığı bir labirent gibidir. Tokyo'nun kalabalığında, bireyler yalnızlaşır ve şehirdeki hızla ilerleyen yaşam, aileyi birbirinden uzaklaştırır. Tren rayları, şehri hem birleştiren hem de parçalayan bir çizgi olarak işlev görür.

Üç Maymun'da ise tren rayları, karakterlerin kaçış ve yalıtılmışlık hislerini daha da güçlendirir. İstanbul'un kalabalığında marjinalleşen bu aile, şehirle olan bağlarını tamamen koparmış gibidir. Demiryolu, şehrin kaotik yapısının bir sınırı olarak hem bir umut hem de bir çaresizlik sembolü haline gelir. Bu sınır, aileyi dış dünyadan uzak tutarken aynı zamanda bu dünyadan kaçış arzusunu da besler.

Her iki film de şehir ve tren rayları temasını, karakterlerin içsel çatışmalarını ve hayatta kalma mücadelelerini göstermek için kullanır. Şehir, bir yandan bireyler için fırsatlar ve hareket sunarken, diğer yandan onları sınırlar ve izole eder. Tren rayları, bu sınırlamanın ve kaçış arzusunun simgesi olarak filmlerde belirginleşir. *Tokyo Sonata*'da modern Japonya'nın ekonomik çöküşünün bir yansıması olan bu tema, *Üç Maymun*'da toplumsal baskılar ve bireysel sınırlarla dolu bir aile draması içinde derinleşir.

Küçük bir not

Nuri Bilge Ceylan sinemasında usta yönetmenlere ufak çağrışımlar yapılmasına sık sık rastlarız. *Üç Maymun* filmini izlerken özellikle tren raylarının kıyısında ikamet eden aileler başta olmak üzere *Tokyo Sonata* ile birçok benzer yön keşfettim. Tabii ki aynı yıl Cannes Film Festivali'nde prömiyer yapan filmlerin birbirinden habersiz olduğu konusunda şüpheye yer yok. Tıpkı tüm hikayelerin **Gogol**'ün paltosundan çıktığı gibi, söz konusu filmlerin de **Yasuşiro Ozu**'nun 1953 yapımı *Bir Tokyo Hikayesi* filminden esinlendiğini düşünmeden edemiyorum.

